

Opdrachtformulier

Wat ga je doen?

Opdracht 1

Met je groepje ga je de teksten lezen die jullie gekregen hebben van de docent. Daarna beantwoord je de vragen. Voor het tweede deel van de opdracht is het belangrijk dat iedereen in je groepje de antwoorden heeft opgeschreven en de tekst begrijpt!

Opdracht 2

Nadat alle groepjes de vragen hebben beantwoord, splitst de klas zich op in nieuwe groepjes. De nieuwe groepjes moeten één leerling krijgen, van ieder oud groepje. Jullie krijgen nu een formulier dat onderverdeeld is in de besproken tijdvakken. De antwoorden die je op de vragen bij opdracht 1 hebt gegeven zijn hier nodig. Op basis van die antwoorden kun je namelijk zien welke veranderingen er in iedere periode plaats vonden. Schrijf per periode op wat de belangrijkste gebeurtenissen waren. Zo krijg je als groepje een compleet overzicht van landbouw in de 20ste eeuw.

Aan het einde van een les heb je dan een overzicht van 1920 tot 1970 waar alle grote veranderingen voor de Nederlandse boeren op staan. Ieder groepslid moet iedere verandering uit kunnen leggen. Bespreek deze dus goed door voor het einde van de les.

1920-1930

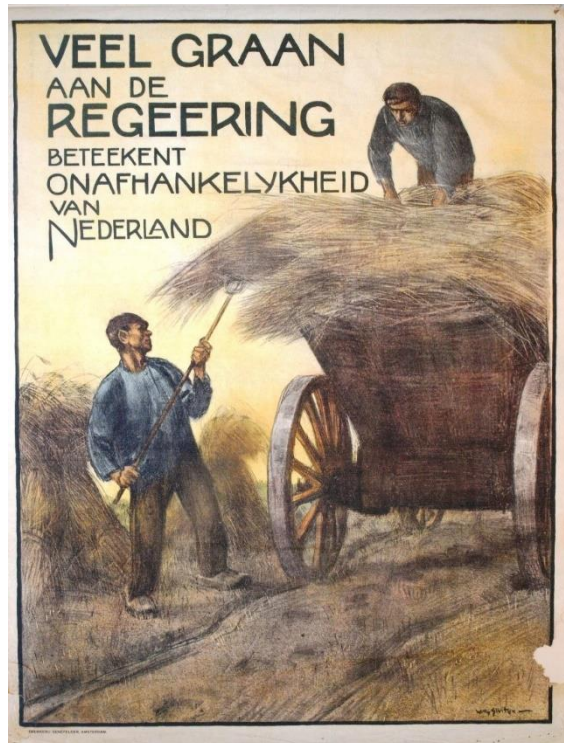
Na de eerste wereldoorlog

Inleiding

De jaren na de eerste wereldoorlog hadden veel invloed op de Nederlandse landbouw. Het was een tijd van grote veranderingen en deze waren niet altijd even positief voor de boeren in Nederland.

Nederlandse landbouw tijdens en na de wereldoorlog

De eerste wereldoorlog (van 1914 tot 1918) zorgde voor grote verstoringen in de Europese landbouw. De landen die met elkaar vochten konden niet meer met elkaar handel drijven en dit zorgde ervoor dat er weinig voedsel gekocht kon worden. Deze landen konden ook geen mest meer uit het buitenland halen, waardoor hun boeren steeds minder eten konden produceren. Dit zorgde ervoor dat er veel minder eten was in Europa. Nederland had in deze tijd een bijzondere positie. Nederland was namelijk neutraal en vocht niet mee. Dit betekende dat de landen die meededen aan de oorlog graag wilden handelen met Nederland. Deze landen gaven Nederlandse boeren veel geld voor het eten dat zij produceerden. Omdat deze landen zo veel geld beloofden gingen veel Nederlandse boeren extra veel graan verbouwen om aan het buitenland te verkopen.

Afbeelding: poster over de graanverkoop

De gevaren van graanoverschot

Niet alleen in Nederland kwamen de boeren erachter dat er veel geld te verdienen was aan de verkoop van graan. Ook in Amerika gingen boeren meer graan verbouwen om te verkopen aan Europa. Dit werd een groot probleem na de oorlog. Want toen de oorlog voorbij was konden alle landen in Europa weer hun eigen graan verbouwen. Maar omdat mensen op andere plekken meer graan aan het produceren waren, was er ná de oorlog veel meer graan in Europa dan vóór de oorlog. Er was toen te veel graan voor de mensen om te kunnen eten.

Veel boeren hadden geld geleend van banken om meer graan te kunnen verbouwen. Dat leek in die tijd een goed idee te zijn, omdat zij dachten dat de graanprijs hoog zou blijven. Als de prijs voor graan hoog bleef, zouden de boeren makkelijk de banken terug kunnen betalen. Maar omdat er meer graan was dan mensen nodig hadden, daalde de graanprijs juist. Dit zorgde ervoor dat veel boeren niet genoeg geld konden verdienen om hun **leningen** terug te betalen. Veel boeren moesten hun boerderijen verkopen om hun **leningen** terug te kunnen betalen.

De huurboeren in Friesland

In Friesland was de armoede in deze periode onder de boeren nog veel erger dan in de rest van Nederland. Dit kwam omdat veel boeren in Friesland huurboeren waren. Dat betekent dat de boerderij niet van de boer zelf was, maar dat zij de grond van iemand anders huurden om erop te kunnen werken. Dus zelfs als een huurboer hoge schulden had, kon hij zijn boerderij niet verkopen om de schulden af te betalen. Het kwam ook wel eens voor dat de **landheren** die het land aan de boeren verhuurden, plots de huur verhoogden. De boeren konden hier niks tegen doen.

Begrippenlijst

Landheren: Eigenaars van grote stukken grond. Vaak wordt deze grond verhuurd aan andere mensen.

Leningen: Geld dat geleend wordt van een bank. Vaak moet er meer terugbetaald worden dan het originele bedrag.

Vragen 1920-1930

Vraag 1: Hoe zorgde de eerste wereldoorlog ervoor dat er minder eten was in Europa?

Vraag 2: Waarom gingen Nederlandse boeren tijdens de eerste wereldoorlog meer graan verbouwen?

Vraag 3: Hoe kan het dat er na de eerste wereldoorlog te veel graan was in Europa?

Vraag 4: Waarom dachten de boeren dat het een goed idee was om geld te lenen om meer graan te verbouwen?

Vraag 5: Waarom was het voor de Friese huurboeren moeilijker om de leningen terug te betalen dan voor andere boeren?

Klaaropdracht:

Lees de inleiding opnieuw, kijk vervolgens naar de tekst die jullie net gelezen hebben. Beantwoord nu de volgende vraag:

Welke verschillen zie je met de landbouw zoals omschreven in de door jullie gelezen tekst en de inleiding?

1931-1940

Hulp van de overheid

Inleiding

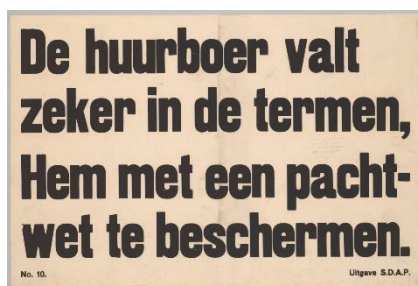
Tussen 1920 en 1930 ging het niet zo goed voor de boeren in Nederland. Omdat de prijs voor eten erg laag was verdienden de boeren maar weinig. Veel boerenbedrijven gingen **failliet**. Daarom besloot de overheid voor het eerst in de Nederlandse geschiedenis de boeren te helpen.

De overheid grijpt in

Vóór de jaren 20 was de overheid een zogeheten nachtwakersstaat. Een overheid is een nachtwakersstaat wanneer het zich zo weinig mogelijk probeert te bemoeien met de levens van de inwoners. Er zijn dus niet zo veel regels of belastingen, maar als iemand in de problemen zit dan helpt de overheid ze niet.

Kleine en grote boeren

Het was dus de eerste keer dat de overheid van Nederland zich ging bemoeien met de boeren, maar ze kozen er expres voor om niet alle boeren te helpen, ze vonden dat er twee soorten boeren waren in Nederland. Er waren grote boeren, die rijk waren en grote boerderijen hadden waar veel mensen op werkten. Volgens de overheid waren deze boeren er alleen maar om zoveel mogelijk geld te verdienen. De overheid vond dat deze boeren zichzelf wel moesten kunnen redden, dus zij kregen geen steun. Wie wel geholpen werden, waren de kleine boeren. Dat waren vaak families die zelf op hun eigen land moesten werken. Zij produceerden genoeg eten om er zelf van te kunnen eten en verkochten wat ze over hadden aan de mensen om hen heen. De overheid vond dat deze boeren een belangrijk deel waren van de Nederlandse samenleving, daarom gaf de overheid hun veel steun.

Afbeelding: rijmpje over de invoering van de Pachtwet

Kleine boeren in Friesland In Friesland waren de meeste kleine boeren, huurboeren. Die bezaten zelf geen land maar huurden land van **landheren**. Maar de **landheren** maakte vaak oneerlijke afspraken met de huurboeren. Want een huurboer die een afspraak niet wil accepteren, kan gewoon van het land waar ze werken afgezet worden. De overheid vond dat dit te ver ging, daarom voerde zij de Pachtwet in. Dankzij deze wet konden de huurboeren niet meer zo makkelijk **uitgebuut** worden en werden ze beschermd tegen slechte **landheren**. De pachtwet gaf huurboeren namelijk extra bescherming tegen de landheren en zorgde ervoor dat zij niet zomaar meer van het land gezet konden worden.

Door deze veranderingen ging het tussen 1930 en 1940 steeds beter met de kleine boeren in Nederland.

Begrippenlijst

Failliet: Een bedrijf dat zo weinig verdient dat het zijn schulden niet meer kan betalen gaat failliet.

Landheren: Eigenaren van grote stukken grond. Vaak wordt deze grond verhuurd aan andere mensen.

Uitgebuut: Veel werk moeten verrichten zonder hier goed betaald voor te krijgen.

Vragen 1931-1940

Vraag 1: Wat betekent het dat een overheid een nachtwakersstaat is?

Een overheid is een nachtwakersstaat als deze zich niet veel met zijn inwoners bemoeit.

Vraag 2: Welke boeren werden wel door de overheid geholpen en welke niet en welke redenen worden voor deze keuze genoemd?

De grote boeren werden niet geholpen omdat deze boeren er waren om winst te maken en dat zij zich zelf om deze reden maar moesten redden. De kleine boer was volgens de overheid een belangrijk onderdeel van de samenleving en moest om deze reden beschermd worden.

Vraag 3: Op welke manier zorgde de pachtwet ervoor dat huurboeren minder uitgebuit konden worden?

De pachtwet zorgde ervoor dat huurboeren minder makkelijk van hun land gezet konden worden door de landheren.

Vraag 4: Kan je de Nederlandse overheid na al deze ingrepen nog steeds een nachtwakersstaat noemen? Leg uit waarom wel of niet.

De overheid bemoeide zich steeds meer met het dagelijks leven van zijn burgers en kan om deze reden niet meer een nachtwakersstaat genoemd worden.

Klaaropdracht:

Lees de inleiding opnieuw, kijk vervolgens naar de tekst die jullie net gelezen hebben. Beantwoord nu de volgende vraag:

Welke verschillen zie je met de landbouw zoals omschreven in de door jullie gelezen tekst en de inleiding?

Vragen 1931-1940

Vraag 1: Wat betekent het dat een overheid een nachtwakersstaat is?

Vraag 2: Welke boeren werden wel door de overheid geholpen en welke niet en welke redenen worden voor deze keuze genoemd?

Vraag 3: Op welke manier zorgde de pachtwet ervoor dat huurboeren minder uitgebuit konden worden?

Vraag 4: Kan je de Nederlandse overheid na al deze ingrepen nog steeds een nachtwakersstaat noemen? Leg uit waarom wel of niet.

Klaaropdracht:

Lees de inleiding opnieuw, kijk vervolgens naar de tekst die jullie net gelezen hebben. Beantwoord nu de volgende vraag:

Welke verschillen zie je met de landbouw zoals omschreven in de door jullie gelezen tekst en de inleiding?

1941-1950

Nederland in de tweede wereldoorlog

Inleiding

Nederland werd in 1940 aangevallen door de Duitsers, dat was deel van de tweede wereldoorlog (van 1939 tot 1945). Nederland verloor en werd een paar jaar lang onderdeel van Duitsland. Dit was voor de Nederlandse boeren een groot probleem.

Boeren tijdens de bezetting

De meeste Nederlandse boeren maakten in deze tijd vooral producten die ze in het buitenland wilden verkopen, voor de **export** dus. Maar de Duitsers zorgden ervoor dat de Nederlanders niet meer met het buitenland konden handelen. Dat zorgde er niet alleen voor dat de Nederlandse boeren hun producten niet meer kwijt konden, het zorgde er ook voor dat er geen diervoeding uit het buitenland kon worden gekocht. Om deze reden werden in een heel korte tijd veel dieren van de Nederlandse **veestapel** geslacht.

De Duitse bezetters probeerden al snel meer controle te krijgen over de Nederlandse landbouw. Dit ging vrij makkelijk omdat de Nederlandse overheid zelf, al voor de tweede wereldoorlog, bezig was met meer controle te krijgen over de landbouw. De Duitse bezetters gingen verder door met de regels die de Nederlandse overheid al in had gevoerd. Maar wat ze deden was veel extremer dan wat de Nederlandse overheid wou doen. De Duitsers zorgden er namelijk voor dat boeren niet meer zelf hun eten mochten verkopen, ze moesten het verkopen aan de Duitse overheid, die het daarna zelf doorverkocht. Hierdoor kregen de boeren minder te zeggen over wat er met hun goederen ging gebeuren. Dit vonden de boeren natuurlijk niet leuk en om deze reden gingen ze eten verkopen op de **zwarte markt**. Dit hield in dat boeren een gedeelte van hun producten zelf verkocht zonder dat aan de Duitsers te vertellen.

De maatregelen van de Duitsers waren overigens niet heel slecht voor de boeren, het lijkt alsof de meeste boerenbedrijven zonder grote problemen door de **bezetting** heen kwamen. Maar omdat er zoveel eten verkocht werd op de **zwarte markt** kunnen we niet zeker weten hoe erg de boeren getroffen werden.

Afbeelding: Tractor uit de oorlog

Friese boeren tijdens de bezetting

Friesland werd tijdens de oorlog wel hard geraakt door de bezetting. Dat kwam omdat de Duitse overheid in 1943 het bevel gaf dat alle Nederlanders die ooit in het Nederlandse leger hadden gediend zich moesten melden om **gedeporteerd** te worden. Veel Friese boeren wilden niet dat zij, of hun kinderen, gedeporteerd werden. Daarom organiseerden zij een grote **staking** om de deportaties te stoppen. Tijdens deze **staking** besloten de boeren geen melk te leveren aan de fabrieken in Friesland die nu boter maakten voor de Duitsers. In plaats daarvan goten ze al het melk dat zij produceerden in sloten. Dit zorgde ervoor dat de Duitse bezetter plotseling bijna geen boter meer kreeg uit Friesland. De Friese boeren werden hier hard voor gestraft, zij werden met geweld gedwongen om weer te gaan werken en een paar van hen werden zelfs gedood. Maar door de **staking** werden de Duitsers afgeleid, waardoor veel van de Nederlandse soldaten onder konden duiken of vrijstelling aan konden vragen. Hierdoor werden maar 8.000 van de 240.000 Nederlandse soldaten uiteindelijk gedeporteerd.

Begrippenlijst

Export: De verkoop aan het buitenland.

Veestapel: Alle dieren op een boerderij.

Zwarte markt: De verkoop van goederen waar de overheid niets van weet. Vaak illegale handel.

Bezetting: Overname van Nederland door het Duitse leger.

Gedeporteerd: Naar Duitsland gestuurd worden om te werken

Staking: Tijdelijk stoppen met je werk totdat de overheid of je baas doet wat jij wil dat ze doen.

Vragen 1941-1950

Vraag 1: Waarom was de Duitse bezetting slecht voor de export?

Vraag 2: Hoe zorgde de Duitse bezetting ervoor dat de veestapel voor een deel geslacht moest worden?

Vraag 3: Op welke manier probeerde de Duitse overheid meer controle te krijgen over Nederlandse boeren?

Vraag 4: Waarom verkochten de boeren vaak ook nog eten op de zwarte markt?

Vraag 5: Waarom werd in Friesland tijdens de bezetting een grote staking georganiseerd?

Vraag 6: Vind jij dat de staking een succes was? Waarom wel of niet?

Klaaropdracht:

Lees de inleiding opnieuw, kijk vervolgens naar de tekst die jullie net gelezen hebben. Beantwoord nu de volgende vraag:

Welke verschillen zie je met de landbouw zoals omschreven in de door jullie gelezen tekst en de inleiding?

1951-1960.

Nooit meer een hongerwinter

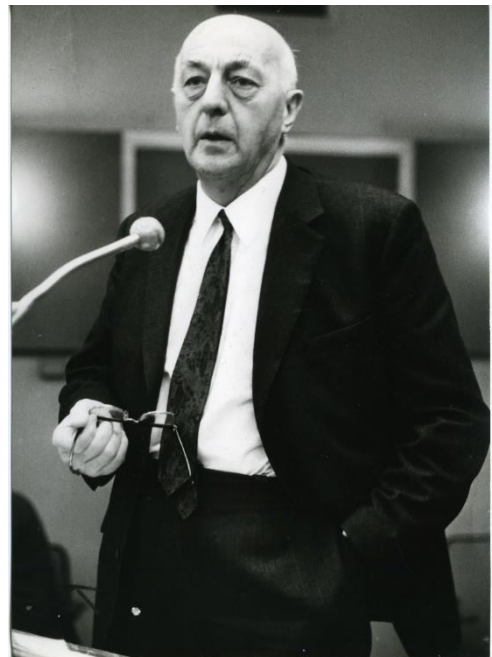
Inleiding

Nadat Nederland aan het einde van de tweede wereldoorlog bevrijd werd, in 1945, ging het niet goed met Nederland. Steden waren verwoest en veel mensen waren gestorven. Er moest erg hard gewerkt worden, maar de lonen waren laag. Veel mensen waren dus arm. Dit was ook zo voor de boeren op het platteland.

Sicco Mansholt

Om de situatie voor die boeren te verbeteren, vroeg de overheid Sicco Mansholt om hulp. Hij werd toen de **minister** van landbouw. Hij moest ervoor zorgen dat de Nederlandse boeren rijker werden en meer eten gingen produceren. Sicco was een jonge boer uit het noorden van Nederland, hij kwam uit een familie van rijke boeren. Tijdens de oorlog was hij een belangrijk lid van het verzet, hij had veel onderduikers op zijn boerderij. Maar het allerbelangrijkste ding dat hij deed voor het verzet, was het opzetten van een voedseldistributiesysteem. Dat betekent dat hij een systeem bedacht, dat ervoor zorgde dat **onderduikers** in heel Nederland eten konden krijgen.

Sicco was dus erg populair bij het verzet, waar zij hem 'boer Mansholt' noemden. Hij had ook hele grote ideeën over wat er moest gebeuren met de Nederlandse landbouw. Dus toen hij **minister** werd, kwamen er grote veranderingen. Hij had de **hongerwinter** meegemaakt en wilde dat er nooit meer honger zou zijn in Nederland. Er moest dus genoeg eten worden verbouwd in Nederland, om alle Nederlanders te kunnen voeden. Ook vond hij dat boeren meer moesten gaan verdienen. Kleine boerderijen verdienden bijna niks. Veel boeren in Friesland namen bijbaantjes, of gingen zelfs in fabrieken werken. Zoals die van Phillips in Drachten.

Afbeelding: Sicco Mansholt

Verbeteringen en veranderingen

Volgens Sicco was het grootste probleem dat er te veel **kleine boeren** waren in Nederland. Hij dacht dat een paar grote boerderijen alles veel beter konden regelen dan een heleboel kleine. En als er minder boeren waren, maar er meer eten verbouwd werd, dan zouden de overgebleven boeren meer geld gaan verdienen. De overheid kocht het land van de **kleine boeren** op en zorgde ervoor dat er grote boerenbedrijven kwamen. In het verleden produceerde bijna iedere boerderij verschillende soorten producten, zoals boter, graan en eieren. Maar nu zou elke grote boerderij juist proberen zoveel van een product te produceren als ze konden. Bijvoorbeeld een boerderij die alleen maar graan produceert, of een veehouderij waar alleen maar kippen gefokt worden. Zo kon een boer ervoor zorgen dat hij één ding heel goed deed. De overheid richtte ook scholen op waar boeren konden leren hoe je het beste op het land kon werken. Hierdoor werden de boeren in Nederland nog beter in wat ze deden.

Ondertussen begonnen er ook steeds meer machines gebruikt te worden door de boeren. Voor 1955 gebruikten de meeste boeren nog paarden, maar daarna zouden de paarden bijna geen werk meer krijgen. Tractors en andere machines waren namelijk veel makkelijker om te gebruiken en konden veel meer werk doen.

Een andere belangrijke stap, was het garanderen van prijzen. Dat betekent dat de overheid besloot wat de laagste prijs was waarop boeren hun goederen konden verkopen. Dat betekende dat de boeren altijd een redelijke prijs voor hun producten kregen. Hierdoor werden de boeren rijker. Maar dit zorgde er ook voor dat de boeren te veel gingen produceren.

Resultaten

In Nederland was er nu dus genoeg eten voor iedereen. Waardoor de boeren het gingen verkopen aan andere landen. Maar dit duurde niet zo lang, want de andere landen begonnen hetzelfde te doen als Nederland, toen ze zagen dat het zo goed werkte.

Begrippenlijst

Minister: Een lid van de regering die over een specifiek onderdeel van de regering gaat.

Onderduiker: Mensen die gezocht werden door de Duitse bezetters. Zij verstopten zich bij andere mensen.

Hongerwinter: De winter van 1944 tot 1945. Er was niet genoeg eten in Nederland waardoor vooral mensen in het zuiden van Nederland honger leden.

Kleine boeren: Boeren die maar weinig land bezitten.

Vragen 1951-1960

Vraag 1: Noem twee redenen waarom het niet goed ging met de mensen in Nederland na de tweede wereldoorlog.

Vraag 2: Wat vond Sicco Mansholt van kleine boerenbedrijven?

Vraag 3: Vroeger maakte kleine boerderijen een beetje van alles. Hoe gingen de nieuwe grote boerderijen te werk?

Vraag 4: Wat betekende het voor de boeren, dat de overheid prijzen ging garanderen?

Klaaropdracht:

Lees de inleiding opnieuw, kijk vervolgens naar de tekst die jullie net gelezen hebben. Beantwoord nu de volgende vraag:

Welke verschillen zie je met de landbouw zoals omschreven in de door jullie gelezen tekst en de inleiding?

1961-1970

Meer en minder.

Inleiding

In 1961 ging het heel goed in Nederland. Dat kwam omdat de lonen steeds hoger werden. Nog nooit eerder waren er zoveel mensen in Nederland die zoveel geld hadden. Maar de boeren merkten hier niet veel van. Voor hen werd het juist moeilijker.

Meer geld, maar niet voor de boeren.

Maar waarom was deze periode moeilijk voor de boeren? Dat kwam door de stijging van lonen. Omdat overal in Nederland de lonen stegen, wilden de mensen die voor de boeren werkten, ook meer betaald krijgen. Als de boeren hen niet meer zouden betalen, dan zouden ze gewoon ergens anders werk gaan zoeken. Maar voor de boeren was het lastig om de hogere lonen te betalen. Dat komt omdat de boeren zelf niet veel meer gingen verdienen. Boeren verbouwen immers eten, maar gewoon omdat mensen meer geld hebben, betekent het niet dat ze meer eten gaan kopen. Iemand die twee keer zo rijk is koopt niet twee keer zo veel brood als andere mensen. Dus boeren gingen niet veel meer verdienen dan vroeger.

De boeren kwamen dus voor een probleem te staan. Hiervoor was het probleem altijd dat er te weinig land was, waardoor boeren probeerden zo veel mogelijk uit hun land te halen. Maar nu was dat anders. De boerderijen waren groter dan vroeger, land was niet meer een probleem. Nu was het probleem dat een boer niet meer zoveel mensen kon betalen om voor hem te werken. Ze moesten dus uitvogelen hoe ze zoveel mogelijk voor elkaar konden krijgen met zo min mogelijk mensen.

Afbeelding: Boer in de jaren 60

Sicco Mansholt en minder boeren.

Ondertussen was er ook nog iets anders bezig in heel Europa. De **Europese Unie** had namelijk een nieuwe Landbouwcommissaris, genaamd Sicco Mansholt. De Landbouwcommissaris gaat over alle boeren en boerderijen in heel de EU en Sicco had grootse plannen. Hij vond het dom dat kleine boerenbedrijven bestonden, zij moesten namelijk erg hard werken voor heel weinig geld. Hij vond het beter als er maar een paar grote boerderijen zouden zijn. Daarom zei hij ook dat hij het aantal boeren in de EU, van 10 miljoen naar 5 miljoen zou verlagen. Op die manier zouden er alleen maar boerenbedrijven overblijven die genoeg geld verdienden, om goed van te kunnen leven.

In heel Europa waren de boeren tegen de ideeën van Mansholt. In Duitsland werd hij een toespraak uitgejaagd en in Denemarken probeerden sommige boeren hem aan te vallen. Sommige mensen zeiden zelfs dat hij alle boeren uit wilde roeien. Omdat er zo veel weerstand was, moest Sicco veranderingen maken aan zijn plannen. Maar ook nadat hij zijn plannen deels had veranderd, hadden ze nog steeds grote gevolgen voor de boeren in Nederland.

Tussen 1965 en 1975 verdwenen er 8.000 kleine boerderijen in Nederland, die werden vervangen door 900 grote boerenbedrijven. In diezelfde tijd daalde het aantal melkveebedrijven in Nederland van 13.000 naar 6.000.

Minder boeren, maar wel meer geld.

Er waren dus steeds minder boeren in Nederland, maar de bedrijven die overbleven gingen meer produceren dan ooit tevoren. In 1970 is er twee keer zoveel vee in Nederland, als in 1955. Het werd ook steeds makkelijker om voor grote groepen dieren te zorgen. In 1950 kon één boer in zijn eentje voor 400 kippen zorgen. In 1980 kon één boer in zijn eentje voor 10.000 kippen zorgen. Door nieuwe uitvindingen en machines werd het steeds makkelijker om voor de dieren te zorgen.

De kleine boeren hadden het juist wat lastiger. Veel boeren begonnen hun boerderijen te verhuren als plekken om in te logeren, tijdens vakanties. Andere boeren verkochten hun boerderijen en gingen in de stad wonen. Die boerderijen werden vaak door mensen uit de randstad gekocht, als vakantiehuisjes. Het platteland begon op dit moment al heel erg te lijken, op hoe het er nu aan toe gaat.

Begrippenlijst:

Europese Unie: Een organisatie die bestaat uit allemaal Europese landen die samen willen werken.

Vragen 1961-1970

Vraag 1: Waarom waren de hoge lonen een groot probleem voor boerenbedrijven?

Vraag 2: Waarom betekende een rijkere bevolking juist niet dat meer winst was voor de boeren?

Vraag 3: Waarom wou Sicco Mansholt het aantal boerenbedrijven halveren?

Vraag 4: Leg uit op welke manier grote boerenbedrijven meer voedsel konden produceren dan kleine boerderijen.

Vraag 5: Wat gebeurde er met de kleine boerderijen die geen geld meer konden verdienen aan de landbouw?

Klaaropdracht:

Lees de inleiding opnieuw, kijk vervolgens naar de tekst die jullie net gelezen hebben. Beantwoord nu de volgende vraag:

Welke verschillen zie je met de landbouw zoals omschreven in de door jullie gelezen tekst en de inleiding?
